

Анотація

Киндюк Б. В. Советское законодательство о колхозных лесах. — Статья.

В статье рассмотрены основные этапы становления и развития советского законодательства, которое регулировало правовой режим колхозных лесов. Отмечена его преемственность с дореволюционным законодательством об общинных лесах. Сделан вывод о зависимости правового режима колхозных лесов от союзного правового регулирования лесного дела.

Ключевые слова: крестьянские леса, леса крестьянства, правовой режим колхозных лесов, лесопользование.

Summary

Kindyuk B. V. Soviet Law on Collective Farm Forests. — Article.

The article covers the key stages of formation and development of Soviet law on the legal regime of collective farm forests. Its continuity of pre-revolutionary law on community forests is marked. The conclusion about the dependence of the legal regime of collective farm forests on the federal legal regulation of forest affairs is made.

Keywords: peasant forests, forest of the labour peasantry, the legal regime of collective farm forests, forest.

УДК 347.799.1/4

Н. О. Федчун

ЩОДО ПРОБЛЕМ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «БЕЗПЕКА МОРЕПЛАВСТВА» В ГАЛУЗІ ЗАХИСТУ ТРАНСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ціна аварій на світовому морському флоті останнім часом незмірно зросла, масштаби наслідків набули глобального характеру. Серед різних правових заходів, спрямованих на попередження негативних наслідків людської діяльності на морі, певне місце належить кримінально-правовій охороні безпеки мореплавства.

Відомо, що понятійний апарат є надійним інструментом наукових досліджень та їх практичного впровадження. З огляду на це, важливе теоретичне та практичне значення має встановлення змісту поняття «безпека мореплавства» в галузі захисту транспортної діяльності кримінально-правовими засобами, тобто для правильної кваліфікації дій винних осіб, індивідуалізації їх відповідальності та покарання, розробки методики індивідуального прогнозування злочинної поведінки, з'ясування причин злочинів та проведення заходів щодо їх попередження.

На жаль, на теперішній час у наукових дослідженнях та законодавчій практиці немає однакового, повного та чіткого визначення, а тим більш тлумачення безпеки мореплавства як правової категорії. Окремим аспектам визначення цього поняття приділяли увагу в своїх працях такі вчені, як Г. А. Анцелевич, О. М. Балобанов, О. О. Балобанов, А. Ф. Висоцький, В. В. Деміденко, Д. Коломбос, А. І. Коробеев, В. М. Прусс.

Метою даного дослідження є аналіз існуючих пропозицій й нормативно закріплених дефініцій та визначення змісту поняття «безпека мореплавства».

Надати таке визначення доцільно не тільки з позицій нормативного закріплення такого поняття, але й з огляду на потреби різних галузей науки та практики, з метою удосконалення використання морів та океанів, транспортної інфраструктури та транспортних засобів. Мається на увазі широкий спектр морських прикладних наук, від транспортних систем та технологій до гідрометеорології.

Проблема безпеки мореплавства усвідомлена людством в далекій історичній ретроспективі. Проблема забезпечення безпеки мореплавства є найважливішою на морському транспорті, оскільки від її успішного рішення залежить охорона життя і здоров'я членів екіпажів суден і пасажирів, збереження суден і вантажів, стан морського середовища. Незважаючи на постійний розвиток методів, способів і технічних засобів забезпечення безпеки, у морі щорічно терпить катастрофу декілька тисяч суден, з них більш 200 великих суден загальною валовою місткістю до 1,5 млн тонн. Щорічно у морі гине понад 2 тис. чоловік, зникає більш 1 млн. тонн вантажів, у морське середовище потрапляє велика кількість нафтопродуктів та інших забруднюючих речовин.

Категорія «безпека мореплавства» народилась в морській практиці від «небезпеки моря» і вирішується в юридичному плані різноманітними міжнародними конвенціями та національним законодавством морських держав. Але це робиться виходячи з різних вказаних «небезпек», які можна умовно класифікувати як: а) небезпека для людей, судна та вантажу від природних, техногенних, людських (управлінських і експлуатаційних) факторів; б) небезпека навколишньому середовищу (море, повітря) від морської транспортної діяльності (тобто «від судна»); в) небезпека людям, судну, вантажу та навколишньому середовищу від актів незаконного (несанкціонованого) втручання в транспортну діяльність.

Дана класифікація «небезпек» торкається не тільки безпосередньо мореплавства, а й функціонування інфраструктури, тобто транспортного комплексу (в даному випадку — морського).

К. А. Бекашев і В. Ф. Сидорченко вважають, що «безпека мореплавства» і «охорона людського життя на морі» певною мірою синонімічні, так як досягаються одними і тими ж правовими засобами [1].

Словник російської мови визначає охорону людського життя на морі як форму співпраці держав щодо запобігання загибелі людей і регулювання виникаючих при цьому відносин. У цих цілях держави здійснюють співробітництво шляхом вироблення та прийняття технічних стандартів, яким повинні задовольняти сучасні морські судна, і встановлення місцевих і міжнародних правил, що регулюють рух суден, а також правових та технічних норм, що дозволяють найкращим чином організувати пошук людей і рятування людського життя на морі [2].

Конвенції та закони (підзаконні акти) є юридичною формою протидії «небезпечним викликам», регуляторно-нормативною базою організаційних, економічних, технічних та правових заходів, що або усувають ризики, або ліквідують наслідки аварійних подій.

Якщо вести мову суто про правові заходи у сфері безпеки мореплавства, їх в цілому можна характеризувати як захисні. Особливо доцільно відокремити кримінально-правовий захист від протиправних посягань у транспортній сфері. Маються на увазі злочини, що вчиняються у сфері управління та експлуатації транспорту, пов'язані з незаконним (несанкціонованим) втручанням, які призводять до нанесення шкоди навколишньому середовищу, майну або людям та кваліфікуються за ст. ст. 243, 244, 276, 278, 287, 289 Кримінального кодексу України (надалі — КК) [3].

Механізм злочинних посягань при порушенні правил безпеки руху та експлуатації морського транспорту пов'язаний із заподіянням або можливістю заподіяння шкоди безпеці морського судноплавства, включаючи шкоду безпеці людини, майна (судно, вантаж) і навколишньому середовищу (забруднення від пошкоджених суден). Технічні та правові норми визначають порядок поведінки з джерелами підвищеної небезпеки, якими є транспортні засоби. Правомірне використання морських транспортних засобів — це діяльність, пов'язана з їх належною експлуатацією та спрямована на досягнення позитивного результату — перевезення чи інший вид мореплавання. «Така діяльність, — як справедливо відзначає В. П. Тихий, — і забезпечує загальну безпеку» [4, 47].

Невиконання або неналежне виконання спеціальних правил при використанні засобів водного транспорту створює небезпеку для життя і здоров'я людей.

Визначення засобів правового захисту безпеки мореплавства (морського транспорту), у тому числі кримінально-правовими методами, як і самих подій, правопорушень, їх причин та умов, є предметом окремого дослідження.

Поняття безпеки судноплавства зустрічається в Наказі Міністерства транспорту України «Про затвердження Положення про систему управління безпекою судноплавства на морському і річковому транспорті» від 20 листопада 2003 р. № 904, де: «безпека судноплавства — стан збереження (захищеності) людського здоров'я і життя, довкілля та майна на морі й на внутрішніх водних шляхах; відсутність неприпустимого ризику, пов'язаного з загибеллю або травмуванням людей, заподіянням шкоди довкіллю або матеріальних збитків» [5]. Здається, що в даному Наказі надане досить змістовне визначення поняття безпеки, але доцільно було б зазначити, що під захищеністю розуміються не тільки заходи попередження виникнення небезпеки, але й заходи ліквідації наслідків небезпечних подій та це також стосується й небезпеки від незаконного (несанкціонованого) втручання.

Наприклад, Закон Російської Федерації «Про транспортну безпеку» від 9 лютого 2007 р. розкриває поняття забезпечення транспортної безпеки як реалізацію державою системи правових, економічних, організаційних та інших заходів у сфері транспортного комплексу, відповідно загрозам вчинення актів незаконного втручання [6]. В даному випадку підкреслюється саме незаконне втручання та не узагальнюється поняття безпеки на морі.

Як зазначалося вище, безпеці мореплавства приділяється увага в багатосторонніх універсальних міжнародно-правових актах, в регіональних і двосто-

ронніх міжнародних договорах. Але тут чіткої дефініції немає ані відносно мореплавства, ані безпеки морського транспорту в цілому.

Щодо визначення поняття «безпека мореплавства» на рівні національного законодавства України, то згадка про нього міститься в Кодексі торговельного мореплавства і включає в себе так звану «навігаційну» безпеку, безпеку «руху» на морі (безпека судна, вантажу та людей) та попередження забруднення моря [7].

Окремо стоїть визначення «безпеки від незаконних актів на морі» (тероризм, піратство), яка (безпека) в юридичному сенсі забезпечується КК України (ст. ст. 258, 446) та іншими відповідними національними нормами.

Частина авторів розглядають безпеку мореплавства лише як безпеку суден при виконанні ними основної функції — руху на поверхні або в товщі вод. Наприклад, Д. Коломбос визначає, що безпека мореплавства — це організація належного порядку руху суден на морі, що забезпечується дотриманням правил попередження зіткнення суден, використанням та виставленням вогнів та сигналів, а також виконанням діючих загальних розпоряджень, націлених на попередження зіткнень [8, 300]. Інші, навпаки, вважають, що поняття «безпека мореплавства» охоплює сукупність технічних, організаційних та правових засобів та методів охорони людського життя на морі та безаварійної роботи суден [9, 5].

У науково-практичній літературі вчених ЄС зустрічається поняття «морської безпеки», яка об'єднує всі три вищезгадані аспекти безпеки. Хоча зустрічаються і відокремлені визначення безпеки мореплавання, безпеки моря (екологічна безпека) і безпеки в антитерористичному сенсі.

Зустрічаються погляди щодо визначення безпеки мореплавства як сукупності технічних, експлуатаційних і правових засобів та методів охорони людського життя на морі та безаварійної роботи суден. До цього можна було б додати: «і охорони навколишнього морського середовища, що впливає із зазначеної безаварійної роботи суден».

Уявляється, що формулювання поняття «безпека мореплавства» повинно інтегрувати усі суттєві позиції вищеназаних дефініцій. Таким могло б стати наступне: безпека мореплавства — це стан захищеності морського транспорту, людей, вантажів, навколишнього середовища при моревикористанні від заподіяння будь-якої шкоди природного, техногенного та людського пошкодження або готовність ліквідувати аварійні наслідки, що забезпечується організаційними, технічними, юридичними та іншими засобами.

Таким чином, всі існуючі різноманітні джерела тлумачення безпеки мореплавства: від морської практики до нормативів і літератури мають бути інтегровані у повне та єдине формулювання і лише тоді вони можуть стати достатньою базою для правового захисту мореплавства, насамперед, кримінально-правовими засобами.

Література

1. Бекяшев К. А. Безопасность на море: Нормативно-правовые аспекты строительства и использования судовой техники : справочник / К. А. Бекяшев, В. Ф. Сидорченко. — Л. : Судостроение, 1988. — 240 с.

2. Словарь русского языка. В 4 т. Т. 1. — М. : ГИС, 1957. — 964 с.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25–26. — Ст. 131.
4. Тихий В. П. Уголовная ответственность за нарушение правил безопасности обращения с опасными предметами / В. П. Тихий. — К. : УМК ВО, 1987. — 79 с.
5. Про затвердження Положення про систему управління безпекою судноплавства на морському і річковому транспорті : постанова Кабінету Міністрів України від 7 жовт. 2009 р. № 1137 // Офіційний вісник України. — 2009. — № 83, 6 листоп.
6. О транспортной безопасности : Федеральный закон Российской Федерации от 9 февр. 2007 г. № 16-ФЗ. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.rg.ru/2007/02/14/transport-bezopasnost-dok.html>.
7. Кодекс торговельного мореплавства України від 23 травня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 47. — Ст. 10.
8. Коломбос Д. Международное морское право / Д. Коломбос. — М. : Прогресс, 1975. — 780 с.
9. Вандалов Т. Б. Юридические основы безопасности мореплавания / Т. Б. Вандалов. — М., 1976. — 179 с.
10. Про затвердження Положення про капітана морського торговельного порту України : наказ Мінтранс України від 18 жовт. 2000 р. № 573 // Офіційний вісник України. — 2000. — № 45, 24 листоп.
11. Коробеев А. И. Уголовно-правовая охрана безопасности мореплавания в СССР / А. И. Коробеев. — Владивосток : Изд-во ДГУ, 1984. — 195 с.

Анотація

Федчун Н. О. Щодо проблем визначення поняття «безпека мореплавства» в галузі захисту транспортної діяльності. — Стаття.

Стаття присвячена існуючим проблемам понятійного апарату у сфері охорони транспортної галузі, зокрема визначенню дефініції «безпека мореплавства». В статті проаналізовані існуючі пропозиції й нормативно закріплені дефініції та визначення змісту поняття «безпека мореплавства». Запропоновано визначення терміна «безпека мореплавства».

Ключові слова: транспортна безпека, «небезпеки» на морі, охорона людського життя на морі, безпека мореплавства.

Аннотация

Федчун Н. А. О проблемах определения понятия «безопасность мореплавания» в сфере защиты транспортной деятельности. — Статья.

Статья посвящена существующим проблемам понятийного аппарата в сфере охраны транспортной отрасли, в частности определению дефиниции «безопасность мореплавания». В статье проанализированы существующие предложения и нормативно закреплённые дефиниции и определения сути понятия «безопасность мореплавания». Предложено определение термина «безопасность мореплавания».

Ключевые слова: транспортная безопасность, «опасности» на море, охрана человеческой жизни на море, безопасность мореплавания.

Summary

Fedchun N. A. On the Problems of the Definition of Maritime Safety in the Field of Transport Activity. — Article.

This article is devoted to the existing conceptual apparatus problems in the field of transport activity, including the definition of «maritime safety». The article analyzes the existing proposals and regulatory fixed definitions and definition of the term «maritime safety». A definition of «maritime safety» is proposed.

Keywords: transport safety, «risks» at the sea, protection of life at the sea, maritime safety.